

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مدیریت تورم و استراتژی های مهار آن

در ایران و جهان

cppo.ir

سازمان حمایت مصرف کنندگان

تولید کنندگان

شرکت چاپ و نشر آزادی

مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازار کتاب

عنوان و نام پدیدآور : مدیریت تورم و استراتژی‌های مهار آن در ایران و جهان/ مدیر طرح محمدحسن نکویی‌مهر؛ مجری طرح گروه مشاوران تدبیرگران (TCG)؛ نویسندگان محمدرضا یاورزاده... [و دیگران].

مشخصات نشر : تهران: شرکت چاپ و نشر بازرگانی، ۱۳۹۰.

مشخصات ظاهری : ۱۱۶ ص.: مصور، جدول، نمودار.

شابک : ۳۰۰۰۰ ریال: ۴-۲۸۳-۴۶۸-۹۶۴-۹۷۸

وضعیت فهرست : فیبا

نویسی

یادداشت : نویسندگان محمدرضا یاورزاده، مهرداد ایزدی، محمد قطبی، محمد حیدری‌ساری.

یادداشت : کتابنامه: ص. ۱۰۳.

موضوع : تورم -- ایران

موضوع : سیاست‌های ضد تورم-- ایران

موضوع : سیاست‌های ضد تورم

شناسه افزوده : یاورزاده، محمدرضا، ۱۳۵۲-

شناسه افزوده : نکویی‌مهر، محمدحسن

شناسه افزوده : گروه مشاوران تدبیرگران

شناسه افزوده : شرکت چاپ و نشر بازرگانی

رده بندی کنگره : ۳۲۲/۲۱۰۹۵۵ /۴م/۱۳۹۰

رده بندی دیویی : ۳۳۲/۲۱۰۹۵۵

شماره کتابشناسی : ۲۵۱۷۲۳۱

ملی

شابک: ۴-۲۸۳-۴۶۸-۹۶۴-۹۷۸

نام‌کتاب: مدیریت تورم و استراتژی‌های مهار آن در ایران و جهان

مدیر طرح: دکتر محمدحسن نکویی‌مهر

مجری طرح: گروه مشاوران تدبیرگران (TCG)

نویسندگان: محمدرضا یاورزاده، مهرداد ایزدی، محمد قطبی، محمد حیدری ساری

اصلاح و صفحه‌آرایی: راهگشا

طراحی جلد: شاهرخ بهاری

چاپ اول: پاییز ۱۳۹۰

شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه

قیمت: ۳۰۰۰۰ ریال

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: شرکت چاپ و نشر بازرگانی

ناشر: شرکت چاپ و نشر بازرگانی

نشانی: تهران، خیابان کارگر شمالی، بالاتر از بلوار کشاورز، شماره ۱۲۰۲، تلفن:

۶۶۹۳۹۳۲۹

پیشگفتار

بر پایه اصل سوم قانون اساسی، پی‌ریزی اقتصاد صحیح و عادلانه طبق ضوابط اسلامی یکی از وظایف دولت به‌شمار می‌رود. بنابراین دولت با انجام برنامه‌ریزی صحیح اقتصادی و لحاظ کردن حقوق تمام عوامل درگیر در فرآیندهای اقتصادی، می‌تواند زمینه لازم را برای برقراری عدالت اجتماعی فراهم سازد. یکی از مهم‌ترین راهکارهای برقراری عدالت اجتماعی توسط دولت، حمایت از حقوق تولیدکننده، توزیع‌کننده و مصرف‌کننده است. لذا دولت وظیفه دارد برای جلوگیری از نابسامانی‌ها و معضلات اقتصادی، از طریق راهکارهای حقوقی، قانونی و فرهنگی به حمایت از حقوق این سه گروه بپردازد.

به دلیل جایگاه راهبردی سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان در نظام اقتصادی کشور و لزوم اطلاع‌رسانی در زمینه کالاها و موضوعات اقتصادی مختلف و آشنایی خوانندگان با حمایت‌های قانونی قابل‌ارایه به مصرف‌کنندگان، این سازمان اقدام به تهیه و چاپ کتاب‌هایی با موضوعات کاربردی در حوزه‌های مختلف مرتبط با رسالت خود نموده است.

در گردآوری و تدوین اطلاعات این کتاب تلاش شده است تا اطلاعات دقیق و روزآمد، با بهره‌گیری از منابع معتبر و موثق در اختیار خواننده گرامی قرار گیرد. با این حال، این دقت ما را از رهنمودهای اساتید، صاحب‌نظران و صاحبان صنایع محترم بی‌نیاز نکرده و از هرگونه راهنمایی و تذکر صاحبان فکر و فعالان عرصه صنعت، معدن و تجارت کشور استقبال می‌نماییم.

در پایان لازم می‌دانم از همکاری کلیه کارشناسان و دست‌اندرکاران تهیه و تولید این مجموعه، به‌ویژه جناب آقای مهدی اصفهانی، جناب آقای علی اصغر اسدی، جناب آقای یاورزاده و نویسندگان این کتاب تشکر و قدردانی نمایم. همچنین از کارشناسان و همکاران شرکت گروه مشاوران تدبیرگران و شرکت چاپ و نشر بازرگانی به‌خاطر تلاش‌های ایشان در طراحی و تولید این مجموعه سپاس گزارم.

محمدحسن نکویی‌مهر

معاون وزیر و مدیرعامل سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان

www.ketab.ir

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

ح	مقدمه.....
۱	فصل اول: مبانی نظری تورم.....
۲	۱-۱. تعریف تورم.....
۲	۲-۱. انواع تورم.....
۵	۳-۱. شیوه‌های تعیین نرخ تورم.....
۷	۴-۱. متداول‌ترین شیوه تعیین نرخ تورم در ایران.....
۷	۱-۴-۱. شیوهی تعیین نرخ تورم در بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.....
۹	۲-۴-۱. شیوهی تعیین نرخ تورم در مرکز آمار ایران.....
۱۰	۵-۱. نظریات اقتصادی درباره منشأ تورم.....
۱۰	۱-۵-۱. نظریه پولی تورم.....
۱۱	۲-۵-۱. نظریه جدید مقداری پول (پولیون).....
۱۲	۳-۵-۱. الگوی شکاف تورمی کینز.....
۱۲	۴-۵-۱. نظریه تورم ناشی از فشار تقاضا.....
۱۴	۵-۵-۱. نظریه تورم ناشی از فشار هزینه.....
۱۶	۶-۵-۱. تورم از دیدگاه ساختارگرایان.....
۱۶	۶-۱. جدول مصادیق الگوهای تورم.....

فصل دوم: تحلیل تورم ساختاری در ایران ۱۹

- ۱-۲. بررسی تورم ساختاری در کشورهای در حال توسعه ۲۰
- ۲-۲. بررسی دلایل تورم در ایران از دیدگاه ساختارگرایان ۲۴
- ۱-۲-۲. ناهماهنگی در توسعه بخش‌های متفاوت اقتصاد ایران ۲۴
- ۲-۲-۲. کسری بودجه دولت در ایران ۲۷
- ۳-۲-۲. وجود تقاضای بالا در اقتصاد ایران ۲۹
- ۴-۲-۲. کمبود عرضه در ایران ۳۱
- ۵-۲-۲. ناکارآمدی بخش تجارت خارجی و تورم وارداتی ۳۴
- ۶-۲-۲. تناقض و تقابل اهداف اقتصادی توسعه‌ای ۳۵
- ۳-۲. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری ۳۶

فصل سوم: تحلیل اقتصاد ایران ۳۹

- ۱-۳. بررسی و تحلیل روند شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی (CPI) در ۵ سال گذشته ۴۰
- ۲-۳. بررسی و تحلیل روند شاخص بهای تولیدکننده (PPI) در ۵ سال گذشته ۴۱
- ۳-۳. بررسی و تحلیل روند شاخص بهای کالاهای صادراتی در ۵ سال گذشته ۴۲
- ۴-۳. بررسی و تحلیل روند شاخص‌های عمده بازار سرمایه در ۵ سال گذشته ۴۴
- ۱-۴-۳. بررسی تغییرات متوسط قیمت فروش یک سکه تمام بهار آزادی (طرح قدیم و جدید) ۴۵
- ۲-۴-۳. بررسی تعداد و ارزش سهام معامله شده در سازمان بورس اوراق بهادار تهران ۴۶
- ۵-۳. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری ۴۸

فصل چهارم: پیامدهای افزایش قیمت حامل‌های انرژی بر تورم در ایران ۵۱

- ۱-۴. تعریف یارانه ۵۲
- ۲-۴. مقایسه بهای حامل‌های انرژی کشور ایران و برخی از کشورهای جهان ۵۳
- ۳-۴. اثر حذف یارانه حامل انرژی بر بخش دولتی کشور ایران ۵۵
- ۴-۴. اثر حذف یارانه حامل انرژی بر بخش خصوصی کشور ایران ۵۶
- ۱-۴-۴. اثر حذف یارانه حامل انرژی بر بخش تولید کشور ایران ۵۷
- ۲-۴-۴. اثر حذف یارانه حامل انرژی بر بخش توزیع کشور ایران ۵۷
- ۵-۴. کانال‌های اثرگذاری حذف یارانه حامل انرژی بر تورم در کشور ایران ۵۷
- ۶-۴. جمع‌بندی و توصیه سیاسی ۵۹

فصل پنجم: راهکارهای مدیریت تورم در ایران و کشورهای منتخب ۶۱

۱-۵. بررسی و تحلیل شاخص قیمت‌ها به تفکیک گروه‌های کالایی در ۵ سال گذشته ۶۲

۲-۵. احکام تورم‌زا در لایحه بودجه سال جاری کشور ایران ۶۴

۳-۵. سیاست‌های اجرایی برای مدیریت و کنترل تورم در ایران ۶۶

۱-۳-۵. اصلاح سیاست‌های دولت در جهت کنترل تورم در ایران ۶۷

۲-۳-۵. اقدامات مربوط به اصلاح نظام قیمت‌گذاری در ایران ۶۹

۳-۳-۵. سیاست‌های تنظیم بازار در جهت کنترل تورم در ایران ۶۹

۴-۳-۵. تصحیح زمینه‌های شکل‌گیری و افزایش انتظارات تورمی در ایران ۷۰

۵-۴. اقدامات دولت برای مهار تورم در ایران ۷۰

۱-۴-۵. اقدامات بانک مرکزی در خصوص مهار تورم ۷۱

۲-۴-۵. مصوبات هیأت وزیران در خصوص مهار تورم ۷۲

۳-۴-۵. اقدامات وزارت بازرگانی در خصوص مهار تورم ۷۴

۵-۵. بررسی و تحلیل روند تورم و اقدامات ضد تورمی در کشورهای منتخب ۷۶

۱-۵-۵. بررسی و تحلیل روند تورم و اقدامات ضد تورمی در کشور ترکیه ۷۷

۲-۵-۵. بررسی و تحلیل روند تورم و اقدامات ضد تورمی در کشور اوکراین ۸۱

۳-۵-۵. بررسی و تحلیل روند تورم و اقدامات ضد تورمی در کشور امارات متحده عربی ۸۵

۴-۵-۵. بررسی و تحلیل روند تورم و اقدامات ضد تورمی در کشور عربستان سعودی ۸۹

۵-۵-۵. بررسی و تحلیل روند تورم و اقدامات ضد تورمی در کشور زیمبابوه ۹۲

۶-۵. جمع‌بندی و ملاحظات ۹۸

فصل ششم: راه‌حل‌های پیشنهادی ۱۰۱

منابع و مراجع ۱۰۳

فهرست جداول

عنوان

صفحه

جدول ۱-۱: نظریات تورم و مصادیق آن‌ها.....	۱۷
جدول ۱-۳: شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی در مناطق شهری ایران طی سال‌های ۹۰-۱۳۸۵ و درصد تغییرات سالیانه	۴۰
جدول ۲-۳: شاخص بهای تولیدکننده در ایران طی سال های ۱۳۹۰-۱۳۸۵ هجری خورشیدی و درصد تغییرات سالانه	۴۲
جدول ۳-۳: شاخص قیمت کالاهای صادراتی ایران طی سال‌های ۹۰-۱۳۸۵ و درصد تغییرات این شاخص	۴۳
جدول ۳-۴: متوسط فروش یک سکه تمام بهار آزادی (طرح قدیم و جدید) در بازار آزاد شهر تهران طی سال‌های ۹۰-۱۳۸۵ (ریال)	۴۵
جدول ۳-۵: تعداد و ارزش سهام معامله شده در سازمان بورس اوراق بهادار شهر تهران طی سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۸۵.....	۴۷
جدول ۳-۶: مقایسه آمار نرخ تورم اعلام شده از بانک مرکزی و مرکز آمار ایران طی سال‌های ۸۹-۱۳۸۶ هجری خورشیدی	۵۰
جدول ۴-۱: مقایسه قیمت بنزین در ایران و برخی از کشورهای جهان بر حسب	

درصد ۵۳

جدول ۵-۱: شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی به تفکیک گروه های کالایی

طی سال های ۹۰-۱۳۸۵ هجری خورشیدی ۶۲

جدول ۵-۲: اقدامات انجام شده در اجرای مصوبات هیات وزیران در جهت

جلوگیری از افزایش قیمت ها طی سال های اخیر ۷۲

جدول ۵-۳: روند تورم کشور ترکیه طی سال های ۲۰۱۰-۲۰۰۱ میلادی ۷۸

جدول ۵-۴: نرخ تورم کشور اوکراین طی دوره ی زمانی ۲۰۱۰-۲۰۰۱ میلادی ۸۲

جدول ۵-۵: عمده ترین توصیه های صندوق بین المللی پول به مقامات اوکراین و

عملکرد مقامات این کشور ۸۴

جدول ۵-۶: نرخ تورم کشور امارات متحده عربی در دوره زمانی ۲۰۱۰-۲۰۰۱

میلادی ۸۶

جدول ۵-۷: روند تورم کشور عربستان سعودی طی دوره ۲۰۱۰-۲۰۰۱ میلادی ۹۰

جدول ۵-۸: نرخ تورم در کشور زیمبابوه طی سال های ۲۰۱۰-۲۰۰۱ میلادی ۹۴

مقدمه

تورم یا رشد مداوم سطح عمومی قیمت‌ها یکی از چند موضوع اساسی در اقتصاد کلان است. اگر چه از رشد ۲ تا ۴ درصد سطح عمومی قیمت‌ها در ادبیات اقتصادی به عنوان محرکی برای رشد اقتصادی و افزایش اشتغال یاد شده است لیکن در دامنه بالاتر تورم (مثلاً هنگامی که این نرخ دو رقمی می‌شود) نتایج عکس می‌شوند و فضای بی‌ثباتی سبب می‌شود که به رغم نرخ‌های بالاتر تورم، نتوان انتظار رشد بالاتر را داشت. این امر همه دغدغه سیاست‌گذاران در خصوص تورم نیست. تورم به شدت، توزیع درآمد را به ضرر افرادی که درآمدهای ثابت دارند و نمی‌توانند دریافتی خود را به تناسب رشد سطح عمومی قیمت‌ها تعدیل نمایند، تغییر می‌دهد و از آن جا که یکی از وظایف دولت‌ها حمایت از همین افراد که اغلب جزو اقشار آسیب‌پذیر هستند، می‌باشد، لذا مقابله و مهار تورم به عنوان یک سیاست کلان در مدیریت اقتصادی کشورها اولویت فراوان دارد.

مدیریت تورم قبل از هر چیز در گروی شناخت تورم و ریشه‌یابی آن است و تنها در صورت موفقیت در این امر می‌توان به مهار تورم امید داشت. این امر خود مستلزم توجه جامع به زمینه‌های شکل‌گیری تورم است.

لذا در این کتاب با ارایه تعریفی از تورم و انواع آن، روش‌های محاسبه تورم و نظریات اقتصادی در باب منشأ تورم در قالب مبانی نظری تورم زمینه‌های شناخت آن فراهم شده است. همچنین با توجه به اهمیت جایگاه ساختارهای ناهمبستگی اقتصادی در ایجاد و گسترش تورم در ایران بررسی و تحلیل تورم ساختاری در ایران در فصل دوم کتاب

ضرورت یافته است.

به منظور آشنایی بیشتر با جایگاه اقتصاد ایران، در فصل سوم کتاب، اقتصاد ایران طی پنج سال گذشته مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است. همچنین با توجه به اهمیت حذف یارانه حامل‌های انرژی طی سال‌های اخیر و تاثیر آن در گسترش تورم در ایران فصل چهارم کتاب به بررسی اثرات افزایش قیمت حامل‌های انرژی بر تورم در ایران اختصاص داده شده است. و در نهایت در فصل پنجم کتاب راهکارهای مدیریت تورم در ایران و تجربه کشورهای منتخب (ترکیه، اوکراین، امارات متحده عربی، عربستان سعودی و زیمبابوه) ارائه می‌گردد.

www.ketab.ir